

Viczai Péter

Vlagyimir Viszockij: A végzet dalai

Vlagyimir Viszockij (1938–1980), a brezsnyevi korszak művész-fenegyereke, a XX. századi szovjet-orosz irodalom megzabolázhatatlan alakja élt 42 évet. Önpusztító életmódja során egyszerre négy végén égette élete gyertyáját: költőként, színészként, énekesként és magánemberként. A tragikus sorsú művész már életében legendává vált hazájában, és össznépi bálvány lett belőle.

Vlagyimir Viszockijt a XX. század második felének orosz enciklopédiájaként is emlegetik. Sokoldalú művészetének köszönhetően az oroszországi lét, a szovjet-orosz valóság szinte teljes keresztmetszetét adják versei, dalai. Költészete elég változatos ahhoz, hogy egy ma is nagy jelentőségű, és meghatározó történelmi korszak, a brezsnyevi éra sajátosságairól viszonylag tág panorámát nyújtson.

A halála után közel harminc évvel is töretlen népszerűségű, korábban tiltott magnófelvételeken terjesztett legendás dalnok a hetvenes évek közepén több alkalommal járt Magyarországon. Az üldözött értelmiségi mártíriumát is viselő lázadó moszkvai botrányhős hazánkba tett látogatásainak emlékét dokumentumfilmek és különböző sajtóanyagok őrzik. A nem szokványos életművel rendelkező művész életéről és munkásságáról több, mint fél tucat könyv jelent meg Magyarországon, orosz és magyar nyelven. A költő 70. születésnapja alkalmából (2008. január 25.) Budapesten egy hetven Viszockij-versből álló magyar nyelvű fordításkötet látott napvilágot, illetve ehhez kapcsolódóan ünnepi rendezvényekre, emlékestekre került sor. A verseskötet, amely *A végzet dalai* címmel, elsősorban az érett költő munkásságát mutatja majd be, egy magyarországi Viszockij-könyvsorozat harmadik, s egyben befejező darabja. A sorozat első két kötete 1. *Tilalmakat szegve Vlagyimir Viszockij versei és dalai* 2003, (2004); 2. *Vlagyimir Viszockij: Farkasösvényen* 2005; az orosz bárd elsősorban 1970 előtti költői munkásságát mutatja be, hatvanöt-hatvanöt vers, illetve szerzői dal segítségével. *A végzet dalai* című, 2008-ban megjelent kötet is, akárcsak a sorozat előző két könyve, több ismert költő, műfordító fáradozása nyomán jött létre (*Baka István, Cseh Károly, Dudás Sándor, Erdélyi Z. János, Erdődi Gábor, Földes Hobo László, Katona Kálmán, Kerék Imre, Marosi Lajos, Veress Miklós, Viczai Péter*). A kötet előszavát *Kukorelly Endre* készítette, a bevezetőt a sorozat szerkesztője, dr. *Viczai Péter* írta. Az előző kötetek mintájára, az énekes dalnok valamennyi költői korszakából válogatott versek-dalok, illetve versfordítások kronológiai sorrendben kerültek elrendezésre. Az utószót Cseh Károly fordítása képezi egy rövid vers formájában, *Utolsó üdvözlés* címmel, melyben Viszockij elköszön az olvasótól. A könyv címének megfelelően a versek-dalok többsége a Viszockijtól megszokott éles hangvételű kritikát és kemény politikai mondanivalót sem nélkülöző költemény, amelyek lényegében, ha közvetve is, a moszkvai színész-költő vesztét okozták. A költeményekben nyomon követhetjük a haladó szemléletű költő eredetiségét és azon tö-

rekvéseit, melyekkel megpróbálta áttörni a kulturális, ideológiai, nyelvi, viselkedési normákat, amelyeket az akkori diktatórikus vezetés a vezetettek számára kötelező érvénnyel meghatározott. Érthető módon, a kötetben található versek a művész életében sohasem jelenhettek meg nyomtatásban, magyar fordításban pedig mindössze néhány látott közülük napvilágot, egyes magyarországi lapokban, folyóiratokban. Így *A végzet dalai* kötet a téma iránt érdeklődő magyar olvasók többsége számára eddig ismeretlen Viszockij-fordításokat tett közkinccsé, a költő jubileumi, hetvenedik születési évfordulójára időzítve. *A végzet dalai* című kötet hetven költeményével együtt, immáron kétszáz darabos gyűjteményről beszélhetünk csaknem ugyanattól az alkotói közösségtől. E szép számú versfordítás viszonylag széles keresztmetszetet adhat a magyar olvasóközönség számára Vlagyimir Viszockij költői munkásságából. A verseskönyv anyaga szervesen illeszkedik az előző két kötet írásához, és azon túl, hogy a brezsnyevi korszak sajátosságaival és a Viszockij-életmű újabb részleteivel ismerteti meg az olvasót, az orosz-magyar kulturális kapcsolatok további fejlődését, azok elmélyülését is hivatott segíteni. A művész születésének 70. évfordulója alkalmából megjelent verseskötet aktualitását az is erősíti, hogy a Putyin-kormány a 2007-es esztendőt az orosz nyelv évének nyilvánította, és e nagyszabású nemzetközi projekt keretében a világ mintegy 80 országában emlékeztek meg az orosz nyelvről, irodalomról és kultúráról. Egy ilyen ígéretes, ünnepi időszakban megjelentetett, hiánypótló verseskötet kapcsán, a költészet még jobban előtérbe, illetve a figyelem központjába kerülhet Magyarországon. Ízelítőül álljon itt néhány költemény a kötetben szereplő fordítások közül:

Dal a spicliről

Zárt körünkbe nem kerülhet bárki.
Egyszer mégis – átkozott az a nap! –
Magammal hoztam őt is piálni,
Jófiúk – s jaj, a nyakunkon maradt.

Velünk vedelt és álnokul mosolygott;
S kit beköpött – mind tesónak vélte,
Bekapta sorra mindnyájunk a horgot,
Megkövetlek most titeket érte.

A bíróság – a rettenet maga,
S akár a sír, hideg volt a barakk,
Körös-körül a sötét éjszaka
Nem látomás lett – bőrünkre tapadt.

Fogam csikorgatva bár, de bírom
Erővel még – ne higgye, ez a vég;
Korán leírt bennünket, ám kinyírom:
Én hoztam – én hozom ítéletét.

Örök időkgig nem tart a sötét,
Eljön a nap, fiúk, megígérem:
“Én hoztam őt – én hozom végzetét,
bízzátok rám, biztos lesz a késém!”

1964
(Cseh Károly fordítása)

Holdas húrok

Felzeng gitárom – hasadozzatok, falak!
A gonosz fortunától szabadságunk oda!
Metsszétek fel erem, metsszétek át torkomat:
Csak holdas húrjaimat nem engedem soha!

Bújjak a föld alá elevenen már ma?
Elvettétek éltem élet, az ifjúságot!
Cafatokra tépett lelkem leokádva...
Csak holdas húrjaimat el ne szaggassátok!

Gitár és szabadság – erővel elvive.
Rúg-kapálva bőgtem: “Ti, mocskos disznók, átkok,
Tiporjatok sárba, vagy fojtsatok a vízbe –
Csak holdas húrjaimat el ne szaggassátok!”

Testvéreim, most hát nyugtomat hol leljem?
Nappalom vak, s nincsen az éjnek ezütlése,
Szabadságom oda, és megölték a lelkem...
Törött már a gitár, a holdas húr eltépve.

1962

(Cseh Károly fordítása)

Dal a bolondokházáról

Mondom magamnak, ne írjál,
De a kezeim akarják.
Ó, drága édesanyám,
Barátaim, kedvesek,
Kórteremben fektetnek,
Nem alszom, mert reszketek,
Hogy rám vetik magukat,
Hogy rám ugranak.

Őrültek élnek mellettem,
Mindegyik menthetetlen.
Sokféle bolondok vannak,
Nem idegesek, csak piszkosak,
Gyógyítják őket, éheztetik,
Az ápolók jól elverik,
De engem a legjobban meglepett,
Mindenki fegyelmezett.

Dosztojevszkij is elbújna,
Vagy belebolondulna,
Ha látta volna naponta,
Hogy verik a fejüket a falba.
S ha elmondanánk Gogolnak,
Életünket, nyomorunkat,
Nem hinné el ez a Gogol,
Azt felelné, az a pokol.

Ó, hogy szívják a véretem,
Ezek a szukák, vérebek,
Csorog a nyáluk utánam,
De én köpök rá.
A hatos kórteremben volt
Bepörgött az egyik bolond,
A felcsert verte és ordibált,
Legyőzzük Amerikát!

Én egészséges vagyok így,
Minden jót kívánok így.
Nincs egyel több kerekem,
Ez még előttem áll.
De a főorvosnő pénteken,
Megőrült szép csendesesen,
Mondom neki, elmegy az eszem,
Azt felelte, várj rá!
Én várok, sehová sem megyek,
Érzem, a kés pengéjén lépkedek
Az ábécére sem emlékszem,
A ragozásból csak kettőre,
Könyörgök, barátaim,
Bármik vagytok, tőle, nekem,
Vigyétek el őt innen,
Elegem van belőle!

1966

(Földes Hobo László fordítása)

Adjatok a kutyáknak húst!

Adjatok a kutyáknak húst!
Na, aki kapja, marja!
A másnaposoknak kvászt!
Össze is kapnak rajta.

Hogy ne hízzon a varjú,
Álljon több madárijesztő.
Békés, rejtett zugokat
Kapjon a sok szerető.

Lehet, hogy kicsíráznak,
Vessétek el a magot
– Jó, alázatos leszek –
Hát szabadságot adjatok!

Pár csontot az ebeknek,
De ők nem verekednek,
Piásoknak adtak vodkát,
Ők visszautasították.

Ijesztgetjük a varjakat,
Soha el nem szállnának,
A párokat meg összedadják,
De ők inkább elválnának.

Megöntözték a földet,
Nincs kalász, mi a fene!
Tegnap szabadságot kaptam,
Mihez kezdek majd veled?

1967
(Földes Hobo László fordítása)

Kishölgyem

Őneki
Sajátja lakása, mindene,
Én pedig
Kis szobácskám rokonnál bérelem.
Őneki
Adatik időmnek nagy része,
Alakját
A szemközti ablakból kémlelem.

Őneki
Reggelig világít ablaka,
Tegnap meg
A liftes srác vodkáért mesélte,
Hogy bizony
Őneki két színész barátja,
Az egyik
A "Taganka" népszerű színésze.

Mivel a
Házmester régi jó cimbora,
Őróla
Sok mindent elárult, mi érdekes,
Elmondta,
Hogy bátyja "szpartakos" focista,
Apja meg
Minisztériumi szakreferens.

Füllentek
Hát neki: Szpartak-meccsre járok,
Szépeket
Kishölgyemnek állítok bátyjáról,
Füllentek,
Hogy miniszterrel cimborálok,
Meg persze,
Színházban is fellépek hobbiból.

Öneki
 Ablakát muskátli díszíti,
 Öneki
 Öneki függönye is fehérlik,
 Nekem meg
 Nekem meg, ablakomban nudli,
 Csak a por,
 A sűrű por, sűrű por szürkéllik...

1968

(Viczei Péter fordítása)

Búvárinduló

Lábunkat nehezék lehúzza,
 Mint falanx, fogódzunk egymásba,
 Testünket uszony tartja fogva,
 Testünk tapad búvárruhába.

Az örvénybe bizony belépünk,
 Az állkapcsaink összezárva,
 A fulladástól kicsit félünk,
 S tudjuk: leselkedhet ránk a cápa.

Érkeztünk vízi szerelemmel,
 Gyönyörű itt, miként mesékben,
 Halak néznek kidülledt szemmel,
 Pofánkba bámulnak merészen.

Értheti-e, ki ágyban fekszik,
 Vészben keressük menedékünk,
 Mi más az, ki célra törekszik,
 Bár oxigénünk sincsen nekünk.

Nyafognál – inkább legyél bátor,
 Bár bennrekedtél korallmélyben,
 Mint várjuk örvény lovagjától,
 Inkább haljál meg tisztességgel.

Bár erősebb lett nála a végzet,
 Ő megtette mit tenni kellett,
 Bár sors ült itten ünnepséget,
 Mi holnap folytatjuk a tettet!

1968

(Erdődi Gábor fordítása)

„Második én”

Mily végletes minden ízlésem, vágyam
Mondhatnám, ím egzotikus vagyok
Hol pohár szélét vad haragban rágom,
De Schillert szótár nélkül olvasok.

Kettős “énem” – bolygó két féltékéje,
Mint két ember – egymásnak ellene
Mikor az egyik megy baletzenére,
A másiknak elfutni kellene.

A rosszat szívemben már elvetem,
Mikor él bennem az első személy,
De mikor szabadjára engedem,
Egy gazembernek maszkja rajta él.

De ha egyszer kitárom szívem-lelkem,
Hol őszinteség központja a hely,
A pincérnők biz’ ingyen adnak ennem,
És minden nő becézve megölel.

Fenébe innen minden ábránd-eszmény,
Goromba leszek, gonosz és galád
Ülök a törött poharamba veszvén,
S a Schilleremet vetem pad alá.

A per folyik, úgy néznek, mint a szégyen,
Ügyészem, bírám, ugyan higgye el,
Hiszen a kocsmát nem én vertem széjjel,
De második énem követte el.

Kérem, hogy mind legyen hozzám elnéző,
Időt adjatok, ne ítéletet,
Perekre csupán úgy megyek, mint néző,
S a börtönökbe bulizni megyek.

Én nem fogok szétverni többé kocsmát,
S nem verem többé cimborám fejét,
Ezentúl magam egyesítem nos hát
Meghasonlott lelkemnek két felét.

Eltemetem, én magamból kitépem,
Megtisztul ez a hülye fej szegény,
Oly idegen ez a “második énem”,
Nem is én vagyok ez a másik Én!

1969

(Erdődi Gábor fordítása)

A kőkorszaki szerelemről

Gyerünk, a kőbaltámat add ide!
Ágyékkötőmre rossz jelet ne fűzz!
Csönd! Kuss legyen, hisz nem vagy senki se!
Csak ülj, s ne hagyd, hogy kihunyjon a tűz!

Ne nézz hülyének, ne végy palira,
családi életünk még tönkremegy!
Barlangunk, kuckónk csupa kosz, dzsuva, –
a matriarchátus csak árt neked!

Nem érdekel a vélemény:
én vagyok férjed és urad!
A rendrakásban légy serény,
tiszteld az ősz szabályokat!

Üvöltve ölnek ott egy mamutot,
a zsákmányt egyelően osztva el...
Veled hosszan nem tűzokolhatok,
mert úgy érzem, nekem is ölni kell!

Vének Tanácsa bármikor jöhet –
vigyázz, nehogy mezítlen lássanak!
A kőkorszakban nem lelni követ –
előttük ég a pofám emiatt!

Hogy házunk táján rend legyen,
öt asszony elég lenne tán!
Nem rózsás most a helyzetem:
miattad vagyok monogám!

Nagybátyám, kit egy vadkan megevett,
azt mondta rólad: rossz hírű család;
Amikor élt még, figyelmeztetett:
ne kannibál nőt végy, mert az galád!

A közösségünk ellen ne tüzelj –
hogy folyton macerálnak, rossz duma;
az ifjúságot ne gyalázd, amely
reményeink és jövőnk záloga!

Most mit sasolsz? Pofonnak nincs füle! –
Gyerünk, a kőbaltámat, gyorsan add!
Ágyékkötőmet! Égnék nélküle...
Háromig számolok – s megfojtalak!

1969
(Erdélyi Z. János fordítása)

Ha a vészteni éj...

Ha a vészteni éj idegenben elért,
S szakadék peremén van a lábad –
Hívogass, kiabálj, ne veszítsd a reményt –
Segítetek, sietek teutánad.

Ha golyó sebezett, ha a rozsba levert,
Ahogy én tefeléd – a vihar se robog sebesebben!
Oda viszlek, ahol csodaír van a réti füvekben –
De szorítsd a sebet, ha a vér csepereg!...

Ha pedig lovad is van, ügess oda, szállj –
A fakó maga rálel az útra –
Ama tájra, hol élet örök vize vár –
Sebeid behegeszti az újra.

De mi rejthet előlem? A zárkafalak?
A keresztbe futó utak ágboga közt melyiken jársz?
Vagy a csüggeteg éjben a téves irányba botorkálsz,
Sehogyan se találva a visszautat?...

Gyere! Olvad a hó, patakunk csobogó –
Kitalálni se tudsz gyönyörűbbet!
A miénk a virág, a füvek meg a fák,
A miénk e szilaj tavaszünnep!

Ha lehúz is a mélybe a sár-kulimász,
Hideg ár lep ölig, vagy a kő sebesíti a talpad...
Ha vihar dühe úz, ha megéget a tűz – te akard csak,
hogy elérj ide – és idekússz, idemássz!...

1974

(Baka István fordítása)

Édeni almák

Ha egyszer meghalok, mivelhogy én is halandó vagyok,
Talán úgy lenne jobb, ha ellenségem dőfne hátba.
A mártíroknak a paradicsomba párnázott az út.
Az élő mostoha, de a halottak becsben állnak.

A sárba hull e fej, és szépen oldalamra fordulok.
De fürge lelkem elgalopozik lopott gebéken.
Az édenkert ölen piros-fehér almákhoz juthatok.
Kár, hogy az őr serény, s golyót küld homlokomba éppen.

Hogy odaérek, ott valami épp nem édenit lelek.
Csak a sivó homok s a puszta semmi végtelenje.
A semmi közepén valami érckapu emelkedett.
S egy szállítmány szegény rablélek nézte térdepelve.

A horkanó rudast szelíd szavakkal megnyugtattam én.
Tövist, bogáncsokat kiszedve, sörényét befontam.
A rozsdás vasreteszt piszkálta egy fehér szakállú vén.
De nem moccant a rest, és elment az öreg morogva.

De a fegyencsapat nem sóhajtott fel, és nem is nyögött.
Csak felguggolt a had, mivel már elzsibbadt a térde.
Gyöngyélet várhat ott. Harangszó gyöngyözik fejed fölött.
Hatalmas kör forog, s a megfeszített csügg fölébe.

Ó, áldj meg, Istenem, de áldásod se kell nekem, csupán
Néhány barát, s legyen egy asszony, aki elsirasson.
Nekik lopok sokat: magtalan almát, ami nő e fán.
Kár, hogy az őr se vak, s golyót küld homlokomba gyorsan.

A vént felismerem könnyérről, mely az orcáján csorog.
Ez Péter, ő a szent apostol, s én csak egy okostót.
Az édenkert ölén van ám fagyasztott alma szörnyű sok.
De őre mind serény, golyójuk homlokomba kóstolt.

Jól meghajtottam én a lovakat – el innen, gyorsan el!
Száguldott két gebém, repültem én is, mint a sátán.
A szakadék felett is átugratva, egy teli kebel
Almát hoztam neked, ki édenkertből visszavártál.

1978

Baka István fordítása

E számunk szerzői

Anga Mária (1955) Eger
Antal Attila (1956) Nyíregyháza
Antal Andrea (1963) Eger
Babus Antal (1960) Budapest
Baka István (1948-1995)
Barabás Zoltán (1953) Nagyvárad
Bertha Zoltán (1955) Debrecen
Bérczessy András (1975) Eger
Bobory Zoltán (1946) Székesfehérvár
Borbás Péter (1986) Budapest
Bozók Ferenc (1973) Budapest
Bölkény Gábor (1982) Eger
Cseh Károly (1952) Mezőkövesd
Devecseri Zoltán (1948) Hövej
Domján Veronika (1984) Eger
Dömény Veronika (1982) Eger
Ekler Andrea (1971) Budapest
Erdélyi Z. János (1947) Budapest
Erdódi Gábor (1952) Budapest
Falusi Márton (1984) Budapest
Finta Éva (1954) Sárospatak
Földes Hobó László (1945) Budapest
Gittai István (1946) Nagyvárad
Goron Sándor (1975) Nagyvárad
Hegedűs Mária (1951) Kazincbarcika
Hesz Tamás (1968) Budapest
Kaiser László (1953) Budapest
Kalász Márton (1934) Budapest
Katona Kálmán (1956) Borsodivánka
Kelemen Erzsébet (1964) Debrecen
Kiss Benedek (1943) Budapest
Korpa Tamás (1987) Szendrő
Lászlóffy Csaba (1939) Kolozsvár
Lipcsei Márta (1943) Nagyvárad
Loboczky János (1955) Eger
Madár János (1948) Budapest
Nagy Erika (1961) Nyárasd
Németh István Péter (1960) Tapolca
Posta Marianna (1983) Eger
Serestély Zalán (1988) Kolozsvár
Serfőző Simon (1942) Miskolc
Sz. Király Júlia (1964) Eger
Szakolczay Lajos (1941) Budapest
Szabó Bogát Imre (1944) Miskolc
Szabó Sipos Máté (1964) Budapest
Szekeres Mária (1948) Újrnafő
Széles Klára (1936) Budapest
Szűk Balázs (1960) Debrecen
Tüzes Bálint (1951) Nagyvárad
Vég helyi Balázs (1983) Százhalombatta
Vicgai Péter (1967) Budapest
W. Barna Erika Viktória (1951) Budapest